

DOI: 10.26565/2220-8089-2021-39-02
УДК 321.352/354

Божко Павло Андрійович
аспірант кафедри політології,
Харківський національний,
університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022,
bozhko.pavel.95@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-0216-1783>

ІНСТИТУЦІЙНЕ БУДІВНИЦТВО ТА АРХІТЕКТОНІКА ПОЛІТИКО- АДМІНІСТРАТИВНИХ ІНСТИТУТІВ

У процесі модернізації на основі розвитку можливостей державного управління і зростання соціального капіталу формується відкритий тип взаємодії держави і суспільства, де політичні інститути виступають необхідними провідниками прямих і зворотних сигналів в рамках гнучкої політико-адміністративної системи.

Вказується, що інституційне будівництво для мінімізації ризиків потрапляння в інституційні пастки має враховувати особливість інституціональної архітектури, яка визначається ієрархією формальних правил, і передбачати ускладнення процедури зміни інститутів у міру зростання їхнього рангу. Врахування ієрархії правил дає можливість відстежувати зміну ролі формальних/неформальних інститутів, коли зниження рівня правил інституційної архітектури підвищує значення неформальних інститутів в управлінському процесі.

Стверджується, що неформальні норми відіграють велику роль у функціонуванні політичного ринку. Держава як суб'єкт управління зацікавлена у формалізації виникаючих неформальних практик. Стабільність і передбачуваність управлінських впливів зростають, коли формальні інститути поглинають неформальні. Розглянуто два шляхи зміни архітектури інститутів у результаті такого поглинання. Перший, адміністративно-правовий шлях: поступове закріплення неформальних практик як загально визнаних у формальних інститутах, тобто легалізація неформальних обмежень Другий шлях формується природним чином в умовах низького рівня політико-адміністративного потенціалу держави: неформальні практики вбудовуються в механізм дії формальних інститутів і руйнують їх зсередини, створюючи ефект підірваних інститутів, що створює сприятливі умови для інституціональних пасток на шляху формування політико-адміністративних інститутів модернізації. При цьому можлива ситуація, коли формальні і неформальні правила і норми взаємодіють як самостійні (автономні) утворення, внаслідок чого може скластися певний тип інституційного середовища, що відрізняється способом взаємодії формальних і неформальних інститутів.

Ключові слова: інституційне будівництво, архітектоніка політико-адміністративних інститутів, формальні / неформальні інститути, модернізація.

Божко Павел Андреевич
аспірант кафедри политологии,
Харьковский национальный
университет имени В.Н. Каразина,
пл. Свободы, 4, Харьков, 61022,
bozhko.pavel.95@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-0216-1783>

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ СТРОИТЕЛЬСТВО И АРХИТЕКТОНИКА ПОЛИТИКО-АДМИНИСТРАТИВНЫХ ИНСТИТУТОВ

В процессе модернизации на основе развития потенциала государственного управления и роста социального капитала формируется открытый тип взаимодействия государства и общества, где политические институты выступают необходимыми проводниками прямых и обратных сигналов в рамках гибкой политико-административной системы.

Указывается, что институциональное строительство для минимизации рисков попадания в институциональные ловушки должно учитывать особенность институциональной архитектуры, которая определяется иерархией формальных правил, и предусматривать усложнение процедуры изменения институтов по мере роста их ранга. Учет иерархии правил дает возможность отслеживать изменение роли формальных/неформальных институтов, когда снижение уровня правил институциональной архитектуры повышает значение неформальных институтов в управленческом процессе.

Утверждается, что неформальные нормы играют большую роль в функционировании политического рынка. Государство как субъект управления заинтересовано в формализации возникающих неформальных практик. Стабильность и предсказуемость управленческих влияний растут, когда формальные институты поглощают неформальные. Рассмотрены два пути изменения архитектуры институтов в результате такого поглощения. Первый, административно-правовой путь: постепенное закрепление неформальных практик как общепризнанных в формальных институтах, то есть легализация неформальных ограничений. Второй путь формируется естественным образом в условиях низкого уровня политико-административного потенциала государства: неформальные практики встраиваются в механизм действия формальных институтов и разрушают их изнутри, создавая эффект подрывных институтов, что создает благоприятные условия для институциональных ловушек на пути формирования политико-административных институтов модернизации. При этом возможна ситуация, когда формальные и неформальные правила и нормы взаимодействуют как самостоятельные (автономные) образования, вследствие чего может сложиться определенный тип институциональной среды, отличающийся способом взаимодействия формальных и неформальных институтов.

Ключевые слова: институциональное строительство, архитектоника политико-административных институтов, формальные / неформальные институты, модернизация.

Pavlo Bozhko

PhD student, Department of Political Science,
V.N. Karazin Kharkiv National University,
4, Svoboda Sq., Kharkiv, 61022,
bozhko.pavel.95@gmail.com, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-0216-1783>

INSTITUTIONAL BUILDING AND ARCHITECTONICS OF POLITICAL AND ADMINISTRATIVE INSTITUTIONS

In the process of modernization, based on the development of the potential of public administration and the growth of social capital, an open type of interaction between the state and society is formed, where institutions act as the necessary conductors of direct and reverse signals within the framework of a flexible political and administrative system.

It is pointed out that institution building in order to minimize the risks of falling into institutional traps should take into account the peculiarity of the institutional architecture, which is determined by the hierarchy of formal rules, and provide for the complication of the procedure for changing institutions as their rank grows. Taking into account the hierarchy of rules makes it possible to track the change in the role of formal / informal institutions, when a decrease in the level of the rules of the

institutional architecture increases the importance of informal institutions in the management process.

It is argued that informal norms play a large role in the functioning of the political market. The state as a subject of management is interested in the formalization of emerging informal practices. The stability and predictability of managerial influences grow when formal institutions absorb informal ones. Two ways of changing the architecture of institutions as a result of such a takeover are considered. The first, administrative-legal way: the gradual consolidation of informal practices as generally recognized in formal institutions, that is, the legalization of informal restrictions. The second way consists naturally in the conditions of a low level of the political and administrative potential of the state: informal practices are embedded in the mechanism of action of formal institutions and destroy them from the inside, creating the effect of subversive institutions, which creates favorable conditions for institutional traps on the way to the formation of political and administrative institutions of modernization. In addition, a situation is possible when formal and informal rules and norms interact as independent (autonomous) entities, and then, as a result, a certain type of institutional environment is formed, which differs in the way of interaction between formal and informal institutions.

Keywords: *institution building, architectonics of political and administrative institutions, formal / informal institutions, modernization.*

Поновлення інтересу до політичних інститутів у політичній науці супроводжувалося розширенням дослідницьких меж інституційної теорії. «Старий» інституціоналізм фокусувався в основному на формальних інститутах держави (виконавчі та законодавчі органи, суди, закони) і піддавався критиці за надмірну увагу до нормативних проблем, зокрема, конституційно-легальним структурам, порівняно з реальною поведінкою акторів політичного процесу і її наслідками. «Новий» інституціоналізм, використовуючи досягнення теорії раціонального вибору, стверджує, що боротьба конкуруючих груп за дефіцитні ресурси знаходить своє пояснення в конфлікті інституційної організації політичного режиму і економічних структур, відповідно до якого деякі інтереси виявляються в привілейованому становищі, в той час як інші – принижуються. Вивчення механізму інституційних змін дозволяє пояснити парадокс неефективних інститутів, які є наслідком індивідуальних раціональних рішень (Купряшин 2012: 118).

Основним проблемним питанням є: які інститути важливі, та яким чином відповідні причинні зв'язки та нормативні критерії будуть корисними для оцінки діючих та нових інститутів? Ці загальні питання конкретизується групами питань, що стосуються вузлових проблем функціонування і трансформації політико-адміністративних інститутів.

Така група питань адресована природі й архітектурі політико-адміністративних інститутів: що являють собою політико-адміністративні інститути, і як дослідник може знайти зв'язок між альтернативними інституційним будівництвом і «хорошим» (або поганим) управлінням; що являють собою їхні фундаментальні нормативні та організаційні принципи і правила; які критерії потрібно використовувати для визначення, що таке інституційне будівництво працює краще, ніж альтернативне?

Інституційне будівництво повинно спиратися на певні блоки багаторівневої системи норм, що дозволяє добитися локальної відповідності між операційними, колективними і конституційними правилами. Така відповідність є наслідком цілеспрямованого вибудовування ланцюга проміжних інститутів, які мінімізують неминучі реакції відторгнення з боку існуючого інституційного середовища та можливих нових інституційних пасток.

Отже, особливістю інституційної архітектури є ієрархія формальних правил, що передбачає ускладнення процедури зміни інститутів у міру зростання їхнього ієрархічного рангу. Ця ієрархія включає три рівня правил: операціональні, колективні та конституційні. Суперечлива єдність цих трьох груп правил є базовим принципом інституціональної архітектури державного управління і вибору стратегії його реформування. Причому зниження рівня правил інституційної архітектури підвищує значення неформальних інститутів в

управлінському процесі. Політико-адміністративні інститути засновані на колективних правилах. Формально ці правила є певним рівнем державного управління, їхня ефективність залежать від зв'язків з владними структурами і політичними інтересами акторів управлінського процесу. Фактор влади задає характер поєднання інтересів з правилами і нормами процесу державного управління, що є визначальним при уточненні поняття «політико-адміністративний інститут». Це поняття акумулює різні фактори, що впливають на баланс політичного і адміністративного в державному управлінні.

Розуміння інститутів як певних правил має досить велику кількість прихильників. За словами Дж. Марча та Й. Олсена, «інститут – це відносно стійкий, вбудований у структури сенсів і засобів, набір правил і організованих практик, який є відносно незалежним від зміни персоналій та має відносну можливість опиратися специфічним індивідуальним перевагам і очікуванням, а також мінливим зовнішнім обставинам» (March, Olsen 2006: 4).

Е. Остром пов'язує інститути з правилами суспільного вибору. На її думку, мета правил полягає в тому, щоб упорядкувати конкретні взаємини і зробити їх передбачуваними. Ці правила лише задають рамки, в яких учасники роблять вибір, а не наполягають, який саме вибір вони повинні зробити (Остром 2010: 158).

Разом із тим існують інші визначення того, що таке інститути. С. Хантінгтон визначає інститути як «стійкі, значущі і відтворювані форми поведінки» (Хантінгтон 2004: 216-217). На думку С. Патрушева, «Політичне утворення, що розглядається зсередини, з точки зору діючих в ньому правил, є політичним інститутом, а у взаємодії з іншими – політичною організацією» (Патрушев 2011: 145).

Відзначається різноманіття підходів і відсутність згоди в тому, що являють собою інститути: деякі дослідники розглядають інститути як формальні організації, інші – як моделі поведінки, в той час як є і ті, хто вважає їх міфами та ідеологічними структурами.

Інститути служать для встановлення стабільного порядку, за допомогою якого знижується невизначеність взаємодії між людьми, а політичні та соціальні транзакційні витрати піддаються врахуванню і мінімізації. Зазвичай транзакційні витрати визначають як витрати

взаємодії агента з партнерами в рамках тієї чи іншої норми поведінки. Існує кілька форм транзакційних витрат: витрати пошуку інформації, ведення переговорів і укладення контрактів, вимірювань результатів діяльності. Витрати, пов'язані з переходом від однієї норми до іншої, називаються трансформаційними. За інших рівних умов, чим вище транзакційні витрати певної норми, тим нижче трансформаційні – і навпаки (Олейник 2002: 34). Неминуче зазнаючи тих чи інших змін у процесі історичного руху суспільства, інститути підтримують стабільність соціальних відносин, тому важливо ще раз підкреслити, що політико-адміністративний інститут – це стабільне соціальне явище.

Для того щоб зрозуміти причини стабільності інститутів, знову повернемося до порівняння інституту з організацією. Якщо організацію можна розглядати як сукупність індивідів, об'єднаних спільною метою (або цілями), яка може бути явною або прихованою, набувати різної форми (виживання, збереження команди, максимізація прибутку і т.д.), то інститут виявляється основою функціонування організації. Саме інститути як набори правил визначають, що і як люди, об'єднані в організації, будуть робити, як будуть будуватися відносини із зовнішнім світом, яким чином формується система винагороди членів організації. На категоріальному розмежуванні інститутів і організацій наполягають такі вчені, як Д. Найт, Д. Норт (Норт 1997; Knight 1992). Інститути є фундаментом, на основі якого здійснюється еволюція організації, в результаті чого виникають чинники зміни і самого фундаменту. Переслідуючи свої цілі в рамках інституту, організації, одночасно підтримують інститут і сприяють його стійкості.

Тривалість існування інституту збільшує кількість інших інститутів, пов'язаних із першим. Таким чином, навколо певного інституційного ядра складається безліч інших норм, правил і звичаїв, які підтримують існування цього ядра і підвищують ефективність цього інституту. Система таких взаємопов'язаних інституційних ядер створює інституційне середовище, що включає як формальні, так і неформальні правила і норми.

Формальні і неформальні інститути

Опис ефекту посилення інститутів завдяки формуванню супутнього інституційного середовища ілюструє

властивість «зростаючої віддачі», тобто за інших рівних умов інститут тим стійкіше та ефективніше, чим довше існує і чим більше людей діє в рамках цього інституту. Необхідно відзначити, що можливі якісні порожнечі в інституціональному просторі, тобто відсутність формальних або неформальних норм і правил, що регулюють будь-які відносини, але такий стан є недовговічним, особливо для неформальних інститутів. У разі ж відсутності формальних правил, ці порожнечі заповнюються неформальними нормами, які можуть, як доповнювати, так і заперечувати діючі формальні правила. Якщо до формальних інститутів відносяться правила, що регламентують різні види соціальної взаємодії і виражаються в законах, угодах, статутах, то до неформальних інститутів відносяться норми, джерелами яких виступають традиції, звичаї, звичні стандарти поведінки, моральні цінності (Купряшин 2012: 124-125).

Поширеність неформальних норм у суспільстві може створити серйозні перешкоди для введення формальних правил, навіть якщо вони ефективніше старих неформальних. Наприклад, якщо більшість індивідів дотримується неформальних норм (наприклад, таких, як лояльність), то застосування більш ефективного формального інституту (наприклад, типового контракту) може бути недоцільним, а впровадження всупереч неформальним нормам формальні правила можуть стати деінституціалізаційними, тобто перестають бути правилами, здатними упорядкувати конкретні взаємини людей і зробити їх передбачуваними.

У будь-якій розвиненій інституційній системі інститути, як формальні, так і неформальні доповнюють один одного і утворюють безперервний інституційний простір. Така конгруентність інститутів підтримує єдність і стійкість інституційного середовища. Проблема конгруентності особливо актуальна у процесі створення нових інститутів: приживаються лише ті нові норми і правила, які «стикуються» зі старими (Roland 2004: 114). Але нові інститути не виникають на порожньому місці. Навіть коли вони «спроєктовані» з використанням зарубіжних зразків, нові формальні інститути вступають у складні і суперечливі відносини з неформальними інститутами, успадкованими з минулого. В умовах модернізації державного управління нові політичні та управлінські інститути не

можуть достеменно повторювати ідеал-типові зразки, оскільки сконструйовані з матеріалу інших культурних типів. В дію вступають тенденції до комбінованого розвитку і появи гібридних форм. Виникає актуальна дослідницька проблема: як суміш змін і спадковості впливає на існуючий інституційний дизайн; організацію процесів змін, включаючи інституційну трансплантацію, і спадщину попередніх інституційних будівництв?

Рішення зазначеної проблеми включає відстеження траєкторій змін формальних і неформальних інститутів. На відміну від формальних правил, зміни у неформальних нормах здійснюються поступово і нерідко формують в індивідів альтернативні моделі поведінки, пов'язані з новим сприйняттям цілей і ресурсів діяльності. Неформальні обмеження швидко змінюватися не можуть, тому що спираються на вкорінену культурну спадщину, стійкі стереотипи мислення і способи дій. Якщо формальні правила можна змінити швидко і радикально (наприклад, за допомогою запозичення з-за кордону), то неформальні норми більше зав'язані на звичаї і традиції, отже, досить консервативні.

Існує концепція, відповідно до якої необхідно розрізняти «швидко мінливі» і «повільно мінливі» інститути. До перших відносяться, зокрема, політичні інститути, а до останніх – детерміновані культурою соціальні, в тому числі неформальні, норми (Roland 2004: 127). Конкретні механізми функціонування інститутів державного управління багато в чому залежать від політичної традиції, рівня правової культури і багатьох інших факторів. Формальні правила можуть змінитися за одну ніч, шляхом прийняття політичних або юридичних рішень, неформальні обмеження, втілені в звичаях, традиціях і кодексах поведінки, набагато менш сприйнятливі до владних рішень. Виходить, що неформальні правила (конвенційні норми) не тільки є інструментом зниження соціальної і політичної невизначеності, а й лежать в основі соціальної інерції, що визначає необхідність інноваційних проривів для оновленої нормотворчості, що дозволить змінювати парадигми управління.

Однак це не означає, що неформальні інститути для трансформаційних процесів – це лише незалежна змінна, яку потрібно враховувати, але на яку не можна вплинути. Як зазначає В.Я. Гельман, при зниженні адміністративного потенціалу держави

неформальні інститути можуть виконувати функцію мінімізації транзакційних витрат. Їхнє використання дозволяє нейтралізувати різке зростання невизначеності і адаптуватися до мінливого інституційного середовища. Неформальні інститути допомагають не тільки вижити, але й підштовхнути до розвитку ділових мереж. У міру накопичення державою адміністративного потенціалу подібні практики або витісняються на периферію політичного життя, або вбудовуються в площину нових формальних інститутів (Гельман 2003: 13). Спільність неформальних «кодексів» і формальних правил утворює рамки політичних і адміністративних відносин, які доповнюють один одного, та які відомі політичним суб'єктам чи тимчасово прийняті ними (Меркель, Круассан 2002). Ці рамки власне і створюють інституційне середовище, що впливає на траєкторії змін формальних та неформальних правил і норм.

У цілому можна відзначити, що еволюційний підхід до інституціональних змін позитивно оцінює роль неформальних інститутів, якщо вони комплементарно вбудовані в інституційне середовище. Якщо інститути конгруентні, то виникаючі неформальні практики поступово закріплюються як загальновизнані у формальних інститутах. Крім того, можна цілеспрямовано використовувати формальні інститути для впливу на неформальні норми для посилення їхньої конгруентності. Відбувається легалізація неформальних обмежень, тобто надання правилам, що знаходяться в їхній основі, сили закону і перетворення цих обмежень у формальні. Це означає, що нові формальні інститути виникають у процесі трансформації існуючих соціальних практик, а, значить, відтворюють вже сформовані на рівні неформальних обмежень тенденції. Але така модель інституційного розвитку передбачає добре працюючі саморегульовані механізми узгодження інтересів основних акторів, процесів змін та відповідність між адміністративним потенціалом держави і цілями політичної модернізації. Така комплементарність бажана, але малоімовірна. Для розуміння механізмів формування політико-адміністративних інститутів необхідно мати на увазі й інші варіанти взаємодії формальних і неформальних інститутів. Так, В.Я. Гельман виділив серед неформальних «підривні» інститути, які, вбудовуючись у механізм дії формальних інститутів, руйнують їх

зсередини і зумовлюють тим самим негативні ефекти неформального управління: «Відповідно до такого підходу формальні і неформальні інститути не протиставляються один одному, а знаходяться в стані своєрідного симбіозу, який веде до того, що під формальною оболонкою механізми, як нібито покликані забезпечити демократію і верховенство права, або руйнуються зсередини, або навіть перетворюються в повністю протилежні явища» (Гельман 2003: 19). Більш того, В.Я. Гельман вважає, що навмисне створення і підтримання неефективних інститутів, призводить ті чи інші суспільства до інституційного занепаду і розкладання, слід вважати нормою політики інституційного будівництва, а ніяк не відхиленням від неї (Гельман 2003: 22).

Поширена в літературі культурологічне трактування «підривних інститутів», як правило, ґрунтується на історичній типології легітимного панування М. Вебера. Якщо переважання формальних інститутів, виступає атрибутом раціонально-легального панування, то неформальність переважає в умовах традиційного панування, елементи якого зберігаються і до сьогодні (про український контекст див. Фісун 2016). Оскільки неформальні інститути, як правило, ідентифікуються зі звичаями, традиціями і культурними обмеженнями, то їхні коріння і механізми негативного впливу на процеси управління пов'язуються з ефектами спадщини минулого. Згодом вони вкорінюються в культурі і стають перешкодою на шляху інституційної модернізації, оскільки задають самопідтримуючу історичну зумовленість, так званий «ефект колії» (path dependence) і ставлять перешкодні бар'єри на шляху інституційних змін в майбутньому (Аузан 2007: 57).

Таким чином, можна зробити висновок, що неформальні правила можуть бути серйозним обмежувальним фактором швидкості, а також глибини модернізаційних процесів. Тому інституційне будівництво, по-перше, має орієнтуватися на безперервні та кумулятивні інституційні зміни. По-друге, пріоритет повинен віддаватися найбільш рухливим правилам інституційної архітектури з урахуванням можливості їх комплементарного вбудовування в існуюче інституційне середовище.

ЛІТЕРАТУРА

Купряшин, Г.Л. 2012. “Государственное управление посредством институциональных изменений”, *Политические исследования* 6: 112-125.

March, J.C. and Olsen, J.P. 2006. “Elaborating the “New Institutionalism””, *The Oxford Handbook of Political Institutions (Oxford Handbooks of Political Science)*. N.Y., P. 3: 35-59. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199548460.003.0001>

Остром, Э. 2010. *Управляя общим: эволюция институтов коллективной деятельности*. М.: ИРИСЭН.

Хантингтон, С. 2004. *Политический порядок в меняющихся обществах*. М.: Прогресс-Традиция.

Патрушев, С.В. 2011. “Институциональная политология в российской перспективе”, *Политическая концептология: журнал метадисциплинарных исследований* 4: 142-148.

Олейник, А.Н. 2002. *Институциональная экономика*. М.: ИНФРА-М.

Норт, Д. 1997. *Институты, институциональные изменения и функционирование экономики*. М.: Фонд экономической книги “Начала”. URL: <http://cee-moscow.com/doc/izd/North.pdf>

Knight, J. 1992. *Institutions and Social Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

Roland, G. 2004. “Understanding Institutional Change: Fast-Moving and SlowMoving Institution,” *Studies in Comparative International Development* 38(4): 109-131.

Гельман, В.Я. 2003. “Институциональное строительство и неформальные институты в современной российской политике,” *Политические исследования* 4: 6-25.

Меркель, В., Круассан, А. 2002. “Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях”, *Политические исследования* 2: 20-24.

Фісун, О. 2016. “Неформальні інститути та неопатримоніальна демократія в Україні”, *Агора*. Вип.17: 9-13.

Аузан, А.А. 2007. ““Колеса” Российской модернизации”, *Общественные науки и современность* 6: 54-60.

March, J.C. and Olsen, J.P. 2006. “Elaborating the “New Institutionalism””, *The Oxford Handbook of Political Institutions (Oxford Handbooks of Political Science)*. N.Y., P. 3: 35-59. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199548460.003.0001>

Ostrom, E. 2010. *Upravlyaya obshchim: evolyutsiya institutov kollektivnoy deyatel'nosti (Managing the Common: The Evolution of Institutions of Collective Action)*. М.: IRISEN (in Russian).

Huntington, S. 2004. *Politicheskiy porядok v menyavushchikhsya obshchestvakh (Political Order in Changing Societies)*. М.: Progress-Tradition (in Russian).

Patrushev, S.V. 2011. “Institutsional'naya politologiya v rossiyskoy perspektive (Institutional Political Science in a Russian Perspective)”, *Political Conceptology: Journal of Metadisciplinary Research* 4: 142-148 (in Russian).

Oleinik, A.N. 2002. *Institutsional'naya ekonomika (Institutional Economics)*. М.: INFRA-M (in Russian).

Nort, D. 1997. *Instituty, institutsional'nyye izmeneniya i funktsionirovaniye ekonomiki (Institutions, Institutional Change and Economic Performance)*. М.: Fond ekonomicheskoy knigi “Nachala” URL: <http://cee-moscow.com/doc/izd/North.pdf>

(in Russian).

Knight, J. 1992. *Institutions and Social Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

Roland, G. 2004. “Understanding Institutional Change: Fast-Moving and SlowMoving Institution,” *Studies in Comparative International Development* 38(4): 109-131.

Gelman, V.YA. 2003. “Institutsional'noye stroitel'stvo i neformal'nyye instituty v sovremennoy rossiyskoy politike (Institution Building and Informal Institutions in Contemporary Russian Politics)”, *Political Studies* 4: 6-25 (in Russian).

Merkel, W., Croissant, A. 2002. “Formal'nyye i neformal'nyye instituty v defektnykh demokratiyakh (Formal and Informal Institutions in Defective Democracies)”, *Political Studies* 2: 20-24 (in Russian).

Fisun, O. 2016. “Neformal'ni instytuty ta neopatrymonial'na demokratiya v Ukrayini (Informal institutions and neo-patrimonial democracy in Ukraine)”, *Agora*. Issue 17: 9-13 (in Ukrainian).

Auzan A.A. 2007. ““Koleya” Rossiyskoy modernizatsii (The Track of Russian Modernization)”. *Social Sciences and Modernity*. 6: 54-60 (in Russian).

REFERENCES

Kupryashin, G.L. 2012. “Gosudarstvennoye upravleniye posredstvom institutsional'nykh izmeneniy (Governance through Institutional Change)”, *Policy Studies* 6: 112-125 (in Russian).